

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 10.11.2005
KOM(2005)548 končno

2005/0221(COD)

Predlog

PRIPOROČILO EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA

o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje

(predložila Komisija)

OBRAZLOŽITVENI MEMORANDUM

1. OZADJE PREDLOGA

• Razlogi in cilji predloga

Ugotovitev Evropskega sveta v Lizboni marca 2000 je bila, da se Evropa pri prilagajanju globalizaciji in premiku h gospodarstvom znanja sooča z izzivi. Poudarjeno je bilo, da „mora vsak državljan imeti znanja, potrebna za življenje in delo v tej novi informacijski družbi“ in da mora „evropski okvir opredeliti nova osnovna znanja¹, ki jih je treba zagotavljati z vseživljenjskim učenjem: znanje s področja IT, tuji jeziki, tehnološka kultura, podjetnost in socialne sposobnosti“. Leta 2000 je bilo potrjeno, da so ljudje največja dobrina Evrope za rast in zaposlovanje, ta ugotovitev pa je bila večkrat ponovljena, nazadnje v na novo zaživelih lizbonski strategiji in na Evropskem svetu marca 2005, ki je zahteval povečane naložbe v izobraževanje in sposobnosti.

Zahteva je bila ponovljena in razvita v delovnem programu „Izobraževanje in usposabljanje 2010“ (ET2010), ki ga je marca 2002 sprejel Svet v Barceloni in prav tako zahteval nadaljnje ukrepe za „izboljšanje pridobivanja osnovnih znanj“ ter za spodbujanje evropske razsežnosti v izobraževanju. To delo naj bi bilo usmerjeno v določanje osnovnih znanj in načinov, kako bi jih bilo mogoče bolje vključiti v učne načrte, jih pridobiti in vzdrževati vse življenje. Osnovna znanja morajo biti resnično na voljo vsakomur, vključno z ljudmi s posebnimi potrebami, tistimi, ki so opustili šolanje in odraslimi učenci. Za podporo nadaljnega učenja in zaposljivosti je treba spodbujati preverjanje osnovnih znanj. Sporočilo Komisije o vseživljenjskem učenju (2001) in kasnejša Resolucija Sveta (junij 2002) sta dodatno poudarila potrebo po zagotovitvi vseživljenjskih priložnosti za učenje za vse, zlasti za pridobivanje in vzdrževanje osnovnih znanj.

Na podlagi tega političnega pooblastila je delovna skupina za osnovna znanja, ustanovljena leta 2001 v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010, oblikovala okvir ključnih sposobnosti², potrebnih v družbi znanja, in pripravila več priporočil o omogočanju pridobivanja teh sposobnosti vsem državljanom³.

Svet in Komisija sta se v skupnem vmesnem poročilu leta 2004 o napredku delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010⁴ izrekla za skupne evropske reference in načela za podporo nacionalnim politikam, olajševanje in spodbujanje reform ter določila okvir ključnih sposobnosti kot prednostno področje.

Predlog tega priporočila zato pomeni evropsko referenčno orodje za ključne sposobnosti in predlaga način za zagotovitev dostopa do teh sposobnosti vsem državljanom s pomočjo vseživljenjskega učenja.

¹ „Osnovna znanja“ na splošno pomenijo znanje branja, pisanja in računanja; Svet v Lizboni je zahteval dodajo novih znanj, potrebnih v družbi znanja, na primer IKT in podjetnost.

² Delovna skupina se je zavzela za izraz „sposobnost“, ki označuje kombinacijo znanja, spretnosti in odnosov ter „ključna sposobnost“ za opredelitev sposobnosti, potrebnih vsem. Pojem torej vključuje osnovna znanja, vendar jih tudi presega.

³ Delovna skupina za osnovna znanja, poročili o napredku 2003, 2004:
http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/objectives_en.html#basic

⁴ Skupno vmesno poročilo, dokument Sveta 6905/04, marec 2004.

Bolj konkretno so njegovi cilji:

- 1) Ugotoviti in opredeliti ključne sposobnosti, ki so v družbi znanja potrebne za osebno izpolnitev, socialno kohezijo in zaposljivost.
- 2) Podpreti delo držav članic, katerega cilj je zagotoviti, da bodo mladi ljudje do konca začetnega izobraževanja ključne sposobnosti razvili do stopnje, ko bodo pripravljeni na odraslo življenje in da bodo odrasli sposobni razvijati in vzdrževati te sposobnosti vse življenje.
- 3) Zagotoviti referenčno orodje na evropski ravni – priložene **Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje - evropski referenčni okvir**⁵ – za oblikovalce odločitev, ponudnike izobraževanj, delodajalce in same učeče se osebe za olajšanje nacionalnih prizadevanj in prizadevanj na evropski ravni za doseganje skupno dogovorjenih ciljev.
- 4) Zagotoviti okvir za nadaljnje ukrepe na ravni Skupnosti v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 in v okviru programov za izobraževanje in usposabljanje Skupnosti.

• Povpraševanje po sposobnostih v družbi znanja

V skladu z mednarodnimi študijami je „sposobnost“ tukaj opredeljena kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, ustreznih v določenih okoliščinah. „Ključne sposobnosti“ so tiste, ki podpirajo osebno izpolnitev, socialno vključenost, dejavno državljanstvo in zaposlovanje.

Z razvojem družbe znanja se povečuje povpraševanje po ključnih sposobnostih v zasebnem, javnem in poklicnem okolju. Način dostopa do informacij in storitev ter sestava in narava družb se spreminjajo. Vse močnejše je prizadevanje za socialno kohezijo in razvoj demokratičnega državljanstva; v ta namen se zahteva obveščenost, zavzetost in dejavnost ljudi. Posledica tega je, da se znanje, sposobnosti in odnosi, ki jih vsakdo potrebuje, spreminjajo.

Čedalje večja internacionalizacija gospodarstev s hitrimi in pogostimi spremembami, uvajanjem novih tehnologij in pristopov k organizaciji družb vpliva na svet dela. Zaposleni morajo obnavljati posebna znanja, povezana z delom, in pridobivati splošne sposobnosti, ki jim omogočajo prilagajanje spremembam. Znanje, sposobnosti in odnosi delovne sile so pomemben dejavnik na področju inovacij, produktivnosti in konkurenčnosti ter prispevajo k motivaciji, zadovoljstvu zaposlenih s službo in h kakovosti dela.

Vendar je Skupina na visoki ravni o lizbonski strategiji novembra 2004 jasno ugotovila, da „se v Evropi veliko premalo dela na tem, da bi se ljudi opremilo z orodjem, ki ga potrebujejo za prilagajanje razvijajočemu se trgu delovne sile, in sicer velja to za delovna mesta z visokimi in nizkimi kvalifikacijami.“ Ocenjuje se, da je skoraj tretjina evropske delovne sile (80 milijonov ljudi) nizko kvalificirana. Nadalje navaja poročilo Cedefopa iz 2004, da bo do leta 2010 samo 15 % novih delovnih mest primernih za ljudi z osnovno izobrazbo, medtem ko bo 50 % služb zahtevalo visoko kvalificirane delavce.

⁵ Priloga k Priporočilu „Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski okvir“ – je revidirana različica okvira ključnih sposobnosti, ki ga je pripravila delovna skupina za osnovna znanja.

Mednarodne raziskave, kot je IALS (the International Adult Literacy Survey) kažejo na to, da v mnogih evropskih državah precejšen del odrasle populacije ne zna dovolj dobro brati in pisati, da bi lahko deloval v družbi, tisti, ki so zgodaj opustili šolanje, pa so pri tem najbolj ogroženi. Čeprav se zdijo stopnje nepismenosti v Evropi razmeroma nizke, nobena družba ni nedovzetna za ta pojav in obstajajo številne manjšine, pri katerih je nepismenost velik problem. Podatki o evropskih referenčnih ravneh („merila uspešnosti“) iz leta 2005, ki jih je Svet sprejel maja 2003⁶ od leta 2000 ne kažejo napredka pri zmanjševanju odstotka 15-letnikov s težavami pri branju ali napredka pri zviševanju stopnje dokončanja višje srednje stopnje izobrazbe. Napredek pri doseganju drugih referenčnih stopenj je prav tako prenizek: glede na sedanji razvoj bo stopnja predčasne opustitve šolanja do leta 2010 dosegla 14 %, medtem ko znaša referenčna stopnja 10 %. Sodelovanje odraslih v izobraževanju in usposabljanju narašča samo za 0,1 – 0,2 odstotne točke na leto, kar pa ni dovolj za doseg referenčne stopnje 12,5 % do 2010. Poleg tega podatki kažejo, da je verjetnost nadaljnjega usposabljanja pri nizko kvalificiranih ljudeh manjša, s čimer je podpora tistim, ki jo najbolj potrebujejo, otežena.

- **Sedanje določbe o ključnih sposobnostih**

Na evropski ravni zagotavljajo programi Skupnosti, kot sta Leonardo da Vinci in ukrep Grundtvig v okviru programa Socrates podporo projektom, ki se ukvarjajo s pomanjkanjem osnovnih znanj.

Po sprejetju delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 se je več delovnih skupin osredotočilo na posebna področja, kot je IKT ali širše teme (npr. socialna vključenost in dejavno državljanstvo), pri čemer je delo v zvezi s ključnimi sposobnostmi ustvarilo okvir s pomočjo združitve vseh bistvenih sposobnosti v en okvir. V to je bilo vključeno tudi zbiranje in razširjanje dobre prakse na področju politike, vključno z razvojem transverzalnih sposobnosti v okviru obveznega izobraževanja, omogočanje dostopa do ključnih sposobnosti za prikrajšane učence in razvoj skladnega zagotavljanja ključnih sposobnosti za odrasle.

Delo na področju ključnih sposobnosti je tesno povezano z drugimi področji razvoja v zvezi z izboljšanjem evropskih sistemov izobraževanja in usposabljanja, kot je delo na področju razvoja Evropskega okvira kvalifikacij ter pobude za krepitev preglednosti in priznavanja kvalifikacij in sposobnosti (npr. preverjanje neformalnega in priložnostnega učenja in sistema prenašanja kreditnih točk). S tem je povezano tudi prizadevanje za Skupna evropska načela za sposobnosti in kvalifikacije učiteljev, saj gre za obravnavo spreminjajoče se vloge šol pri razvoju sposobnosti mladih.

Na ravni države članice poteka dejavno delo na področju reforme učnih načrtov, ki odraža premik osredotočanja od posredovanja znanja k razvoju prenosljivih sposobnosti, ki mlade ljudi usposablja za odraslo življenje in nadaljnje učenje. Za to so potrebni različni pristopi k organizaciji učenja in nove sposobnosti učiteljev. Od tod izvira razprava o tem, katere sposobnosti mora razviti vsak mlad človek in kako bi bilo mogoče najbolje podpirati šole npr. z razvojem njihove uprave in vrednotenja. Tudi socialni vidiki učenja so postali pomembnejši: izobraževalna prikrajšanost je pogosto kombinacija osebnih, družbenih, kulturnih in gospodarskih okoliščin in potreb, ki jih je treba obravnavati v sodelovanju z drugimi sektorji.

⁶ Napredek pri doseganju lizbonskih ciljev na področju izobraževanja in usposabljanja; Delovni dokument Komisije, poročilo 2005, stran 20.

<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/progressreport05.pdf>

Šole iščejo načine, s katerimi bi dosegle, da bi družine in lokalne skupnosti ne le podprle učenje mladih, temveč spodbujale vseživljenjsko učenje v celotni skupnosti.

Mnoge države so začele uvajati programe osnovnih znanj npr. za učenje branja, pisanja in računanja in IKT za odrasle, pogosto preko nevladnih organizacij. Kljub temu pa številne države še niso v stanju, ki bi vsem državljanom omogočalo pridobitev in posodobitev njihovih osnovnih znanj in medtem ko mnogi priznavajo potrebo po nudenju širših sposobnosti odraslim učencem, ni splošnega soglasja o tem, katere so, njihovo zagotavljanje pa še zdaleč ni dosledno.

Primeri dobre politične prakse iz držav članic kažejo na to, da mora biti izobraževanje odraslih osredotočeno na jasno opredeljene nacionalne, regionalne in/ali lokalne prednostne naloge. Privesti mora k infrastrukturam, ki priznavajo in izpolnjujejo raznovrstne potrebe odraslih, z usposobljenimi učitelji/trenerji, ukrepi za zagotavljanje dostopa s spodbudami, vodenjem in podporo s svetovanjem. Upoštevati je treba posebni izhodiščni položaj učencev: njihove predhodne izkušnje, učne potrebe in cilje ter širša vprašanja, ki se navezujejo na socialno politiko in politiko zaposlovanja ter zahtevajo sodelovanje vseh partnerjev.

Kljub mnogim dobrim primerom dobre prakse je zagotavljanje ključnih sposobnosti redko prilagojeno zadovoljevanju učnih potreb državljanov vseh starosti. Zato prinaša ta predlog precejšnjo dodano vrednost, saj zagotavlja referenčno orodje in opredeljuje tiste ključne sposobnosti, ki veljajo kot potrebne za vse in podpira države članice pri njihovih prizadevanjih za zagotovitev vključenosti pridobivanja ključnih sposobnosti v njihove strategije za vseživljenjsko učenje in infrastrukture.

• Usklajenost z drugimi politikami in cilji Unije

Predlog prispeva k lizbonskim ciljem glede rasti, zaposlovanja in socialne kohezije:

- Integrirane smernice za politike zaposlovanja držav članic⁷ ugotavljajo pomen sposobnosti za zaposlovanje (zlasti za ranljive skupine) in za prilagajanje spremembam. To mora biti pomembna sestavina programov nacionalnih reform držav članic za izvajanje integriranih smernic.
- Socialna politika poudarja vlogo izobraževanja in usposabljanja kot izhod iz revščine in/ali ključni dejavnik socialne kohezije.
- Pakt za mlade⁸ poziva, da se zagotovi, da bo znanje ustrezalo potrebam gospodarstva znanja in v ta namen spodbujanje razvoja enotnega sklopa osrednjih znanj.
- Akcijski načrt za podjetnost⁹ priznava odločilno vlogo izobraževanja; podjetnost je ena od ključnih sposobnosti.
- „Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski referenčni okvir“ vključuje znanje, sposobnosti in odnose, ki ljudi vodijo k večji vključenosti v trajnostni razvoj in demokratično državljanstvo.

⁷ Sklep Sveta z dne 12. julija 2005 o smernicah za politike zaposlovanja držav članic. UL L 205, 6.8.2005, str. 21.

⁸ Evropski pakt za mlade, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/84335.pdf

⁹ http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/promoting_entrepreneurship/doc/com_70_en.pdf

2. POSVETOVANJE Z ZAINTERESIRANIMI STRANKAMI IN PRESOJA VPLIVA

Podlaga za ta predlog je bil „Evropski okvir ključnih sposobnosti“, ki ga je oblikovala delovna skupina, sestavljena iz strokovnjakov iz držav članic, EFTA/držav EGP, držav kandidat (od januarja 2003) in evropskih združenj. V skupini so bili oblikovalci odločitev, praktiki in akademski raziskovalci, ki so zajeli izobraževanje odraslih, obvezno izobraževanje in interesne skupine na evropski ravni.

O delu so potekale razprave na vrsti konferenc in seminarjev, ki so jih organizirale interesne skupine ali mednarodne organizacije. Ministri za izobraževanje so razpravljali o „evropski razsežnosti“ ključnih sposobnosti na svojem neuradnem srečanju v Rotterdamu leta 2004 in Komisijo spodbudili k nadaljnjemu delu v zvezi s to pobudo.

Spomladi 2005 se je sestala fokusna skupina 5 strokovnjakov (z univerz in vladnih agencij za razvoj šol) z namenom podrobnejše preučitve okvira na podlagi njihovega strokovnega znanja in izkušenj ter povratnih informacij, pridobljenih iz razprav na konferencah in drugih virih ter z namenom razprave o njegovem izvajanju.

Posvet s Svetovalnim odborom za poklicno usposabljanje je potekal septembra/oktobra 2005.

• Zbiranje in uporaba strokovnega znanja in izkušenj

Za pregled nad povezanim mednarodnim delom je bil najet svetovalec. Posebne teme, kot so evropska razsežnost okvira, ponudba za prikrajšane učence in podjetnost so bile obravnavane v manjših skupinah, potrdila pa jih je večja delovna skupina¹⁰.

Posvetovanja in izvedenska mnenja so potrdila potrebo po pobudi na evropski ravni ter navedla, da je predlagani pristop v skladu s tekočimi trendi in je dobrodošel.

• Presoja vpliva

Ta predlog bo podprl razvoj strategij držav članic za vseživljenjsko učenje ter sistemov izobraževanja in usposabljanja. Olajšal bo reforme učnih načrtov in razprave o njih ter dal spodbudo za vzpostavitev skladne ponudbe za izobraževanje in usposabljanje odraslih. To bo pozitivno vplivalo na osebno, socialno in poklicno življenje posameznikov ter – na širši ravni – na lizbonske cilje za socialno kohezijo ter gospodarsko konkurenčnost in rast. Največji pa naj bi bil učinek na prikrajšane skupine, ki zdaj pogosto ne pridobijo ključnih sposobnosti.

3. PRAVNI ELEMENTI PREDLOGA

• Povzetek predlaganega ukrepa

Predlagano priporočilo opredeljuje ključne sposobnosti, ki jih potrebujejo vsi državljani v gospodarstvih in družbah znanja. Ugotavlja, da je odločitve o izvajanju najbolje sprejemati na nacionalni, regionalni in/ali lokalni ravni. Države članice poziva k pridobivanju ključnih sposobnosti vseh ljudi do konca začetnega izobraževanja in usposabljanja ter jih, ob upoštevanju evropskih referenčnih stopenj, spodbuja k obravnavi prikrajšanosti v izobraževanju. Za odrasle pa Priporočilo predvideva oblikovanje obsežnih infrastruktur skupaj z vsemi pomembnimi partnerji.

¹⁰ Delovna skupina za ključne sposobnosti, poročilo o napredku za 2004:

Predlog poziva Komisijo k podpori reform na nacionalni ravni s pomočjo:

- vzajemnega učenja, izmenjave dobrih praks in poročanja o napredku ET2010 v poročilih, ki jih je treba predložiti vsaki dve leti;
- podpore relevantnim projektom s pomočjo programov Skupnosti za izobraževanje in usposabljanje;
- spodbujanja enotnega razumevanja ključnih sposobnosti in njihovih povezav s politikami zaposlovanja in socialnimi politikami;
- spodbujanja partnerstev s socialnimi partnerji in drugimi zadevnimi organizacijami.

• **Pravna podlaga**

V skladu s členom 149 Pogodbe ES Skupnost prispeva k razvoju kakovostnega izobraževanja s spodbujanjem sodelovanja med državami članicami in, po potrebi, s podporo in dopolnjevanjem njihovega delovanja, ob tem pa v celoti spoštuje odgovornost držav članic za vsebino učenja in organizacijo izobraževalnih sistemov ter njihovo kulturno in jezikovno različnost. Predlagano priporočilo želi podpreti prizadevanja držav članic za razvoj njihovih sistemov osnovnega izobraževanja in usposabljanja ter njihove ponudbe izobraževanja in usposabljanja odraslih z zagotovitvijo referenčnega orodja za ključne sposobnosti ter jih spodbuditi k nadaljevanju sodelovanja v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010. Skladno z odstavkom 2 člena je cilj predlaganega priporočila razvoj izmenjav informacij in izkušenj o splošnih vprašanjih v zvezi s ponudbo ključnih sposobnosti preko vseživljenjskega učenja.

Člen 150 Pogodbe ES navaja, da delovanje Skupnosti podpira in dopolnjuje delovanje držav članic in zlasti, kakor je navedeno v odstavku 2 člena, izboljšuje začetno poklicno usposabljanje, olajšuje poklicno vključevanje in ponovno vključevanje ter razvija izmenjave informacij in izkušenj o splošnih vprašanjih. Cilj predlaganega priporočila je izboljšati vse te vidike poklicnega izobraževanja in usposabljanja, saj zagotavlja referenčno orodje ključnih sposobnosti, ki državam članicam olajšuje prizadevanja za prilagoditev njihovih sistemov izobraževanja in usposabljanja za dohajanje sprememb na trgu delovne sile in v družbi nasploh.

• **Načela subsidiarnosti in sorazmernosti**

Predlagano priporočilo prispeva h kakovosti izobraževanja in usposabljanja z olajševanjem dela, za katero so se zavezale države članice v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 in s sprejetjem evropskih referenčnih stopenj na Svetu maja 2003. Spodbuja in podpira nacionalne reforme in učenje iz dobrih praks od drugih držav za pomoč državam članicam pri pripravi obsežne in skladne ponudbe ključnih sposobnosti kot del njihovih strategij vseživljenjskega učenja. Zato je ta predlog skladen z načelom subsidiarnosti. Priporočilo vzpostavlja evropski referenčni okvir za ključne sposobnosti, ki naj bi jih pridobili vsi državljani, ter ustvarja in krepi politično zavezanost za reforme, ki jih ni mogoče doseči samo z izvajanjem npr. programov izobraževanja in usposabljanja Skupnosti. Vendar pa izvajanje v celoti prepušča državam članicam in je zato v skladu z načelom sorazmernosti.

4. PRORAČUNSKE POSLEDICE

Predlog ne vpliva na proračun Skupnosti.

Predlog

PRIPOROČILO EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA

o ključnih sposobnostih za vseživljenjsko učenje

EVROPSKI PARLAMENT IN SVET EVROPSKE UNIJE STA –

ob upoštevanju Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti in zlasti členov 149(4) in 150(4) Pogodbe,

ob upoštevanju predloga Komisije¹¹,

ob upoštevanju mnenja Ekonomsko-socialnega odbora¹²,

ob upoštevanju mnenja Odbora regij¹³,

v skladu s postopkom, določenim v členu 251 Pogodbe¹⁴,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Evropski svet v Lizboni leta 2000 je sklenil, da mora evropski okvir opredeliti nova osnovna znanja kot ključni ukrep pri odzivu Evrope na globalizacijo in premik h gospodarstvu znanja ter poudaril, da so ljudje največja dobrina Evrope. Odtlej so bili ti sklepi večkrat ponovljeni, tudi na Evropskem svetu marca 2003 in marca 2005 ter v ponovno zaživelih lizbonskih strategijah, potrjeni leta 2005.
- (2) Evropska sveta v Stockholmu 2001 in v Barceloni 2002 sta potrdila konkretne prihodnje cilje evropskega sistema izobraževanja in usposabljanja ter delovni program (delovni program Izobraževanje in usposabljanje 2010) za njihovo doseganje do 2010. Ti cilji vključujejo razvoj znanj za družbo znanja in posebne cilje za pospeševanje učenja tujih jezikov, razvoj podjetniškega duha in splošno potrebo po krepitevi evropske razsežnosti v izobraževanju.
- (3) Sporočilo Komisije o vseživljenjskem učenju¹⁵ in Resolucija Sveta z dne 27. junija 2002 o vseživljenjskem učenju¹⁶, ki mu je sledila, sta „nova osnovna znanja določila kot prednostno nalogo in poudarila, da mora vseživljenjsko učenje zajemati obdobje od predšolske starosti do starosti po upokojitvi. Pakt za mlade, ki je priložen sklepom

¹¹ UL C [...], [...], str. [...].

¹² UL C [...], [...], str. [...].

¹³ UL C [...], [...], str. [...].

¹⁴ UL C [...], [...], str. [...].

¹⁵ COM(2001) 678 končno.

¹⁶ UL C 163, 9.7.2002, str. 1.

Evropskega sveta v Bruslju iz marca 2005, je poudaril potrebo po spodbujanju razvoja enotnega sklopa osrednjih znanj. V okviru izboljšanja zaposlovanja Skupnosti sta.

- (4) Evropska sveta marca 2003 in decembra 2003 poudarila potrebo po razvoju vseživljenjskega učenja s posebnim poudarkom na aktivnih in preventivnih ukrepih za nezaposlene in neaktivne osebe. Podlaga za to je bilo poročilo projektne skupine za zaposlovanje, ki je poudarila potrebo po sposobnosti prilagajanju spremembam, pomen vključevanja ljudi v trg delovne sile in ključno vlogo vseživljenjskega učenja.
- (5) Poročilo Sveta o širši vlogi izobraževanja, sprejeto novembra 2004, je poudarilo, da izobraževanje prispeva k ohranjanju in obnavljanju skupnega kulturnega ozadja v družbi in je zlasti pomembno v času, ko se vse države članice soočajo z vprašanjem, kako obvladati vse večjo socialno in kulturno raznovrstnost. Poleg tega sta omogočanje vstopa v poklicno življenje in njegovo ohranjanje pomembni del vloge izobraževanja pri krepitvi socialne kohezije.
- (6) Svet je maja 2003 sprejel pet referenčnih ravni („merila uspešnosti“), ki dokazujejo zavzemanje za merljivo izboljšanje evropske povprečne uspešnosti. Referenčne ravni v zvezi s sposobnostjo branja, zgodnjim opuščanjem šolanja, dokončanjem višje srednje stopnje izobrazbe in udeležnosti odraslih v vseživljenjskem učenju so tesno povezane z razvojem ključnih sposobnosti.
- (7) Poročilo, ki ga je Komisija sprejela leta 2005 o napredku pri doseganju lizbonskih ciljev na področju izobraževanja in usposabljanja¹⁷, je pokazalo, da ni bilo napredka pri zmanjševanju odstotka tistih, ki imajo v starosti 15 let težave pri branju, ali pri zviševanju stopnje dokončanja višje srednje stopnje izobraževanja. Nekolikšen napredek je bilo mogoče zaznati pri zmanjševanju zgodnjega opuščanja šolanja, vendar glede na sedanjo hitrost napredovanja evropske referenčne ravni za 2010, sprejete na Svetu maja 2003, ne bodo dosežene. Sodelovanje odraslih v učenju ne narašča dovolj hitro, da bi lahko dosegli referenčno raven 2010, podatki pa kažejo na to, da je verjetnost nadaljnega usposabljanja ljudi z nizko izobrazbo manjša.
- (8) Okvir ukrepov za vseživljenjski razvoj sposobnosti in kvalifikacij, ki so ga evropski socialni partnerji sprejeli marca 2002, poudarja potrebo podjetij po čedalje hitrejšem prilagajanju njihovih struktur, da bi ostala konkurenčna. Timsko delo, vitkejša hierarhija, prenos odgovornosti in naraščajoča potreba po večopravilnosti vodijo k naraščanju učečih se organizacij. V okviru tega pomeni sposobnost organizacij za določanje sposobnosti, za njihovo aktiviranje in prepoznavanje ter spodbujanje njihovega razvoja za vse zaposlene podlago za nove konkurenčne strategije.
- (9) Maastrichtska študija o poklicnem izobraževanju in usposabljanju navaja precejšnjo vrzel med stopnjami izobrazbe, ki jih zahtevajo nova delovna mesta, in stopnjami izobrazbe, ki jih dosega evropska delovna sila. Več kot tretjina evropske delovne sile (80 milijonov oseb) je nizko izobražena, ob tem pa se ocenjuje, da bo do leta 2010 skoraj 50 % novih delovnih mest zahtevalo terciarne kvalifikacije, skoraj 40 % bo zahtevalo višjo srednjo stopnjo izobrazbe, samo 15 % služb pa bo primernih za tiste z osnovno izobrazbo.

¹⁷

SEC(2005) 419.

- (10) Potreba po usposabljanju mladih s potrebnimi ključnimi sposobnostmi in izboljšanje doseganja ravni izobrazbe sta sestavna dela Integriranih smernic za rast in delovna mesta 2005 – 2008, ki jih je junija 2005 potrdil Evropski svet. Smernice zaposlovanja zlasti zahtevajo prilagoditev sistema izobraževanja in usposabljanja kot odziv na nove zahteve za sposobnosti s pomočjo boljše identifikacije poklicnih potreb in ključnih sposobnosti kot del programov reform držav članic.
- (11) Poročilo Skupine na visoki ravni o lizbonski strategiji novembra 2004 jasno navaja, da se v Evropi veliko premalo dela na tem, da bi se ljudi opremilo z orodjem, ki ga potrebujejo za prilagajanje razvijajočemu se trgu delovne sile, in sicer velja to za delovna mesta z visokimi in nizkimi kvalifikacijami, za proizvodnjo in storitve.
- (12) V Skupnem poročilu Sveta in Komisije o delovnem programu o izobraževanju in usposabljanju 2010, sprejetem 2004, je ponovno poudarjena potreba po zagotovitvi sposobnosti, ki jih potrebujejo, vsem, kot del strategij držav članic za vseživljenjsko učenje. Za spodbujanje in olajšanje reforme poročilo predlaga razvoj skupnih evropskih referenc in načel ter daje prednost okviru ključnih sposobnosti.
- (13) Cilj tega priporočila je prispevati k razvoju kakovostnega izobraževanja s podporo in dopolnitvijo delovanja držav članic pri zagotovitvi, da bi njihovi sistemi osnovnega izobraževanja in usposabljanja vsem mladim ponujali sredstva za razvoj ključnih sposobnosti do ravni, ko bi bili usposobljeni za nadaljnje učenje in odraslo življenje ter da bi bili odrasli sposobni razviti in posodabljati svoje ključne sposobnosti preko skladne in obsežne ponudbe vseživljenjskega učenja. Določa skupni evropski referenčni okvir ključnih sposobnosti za oblikovalce odločitev, ponudnike izobraževanja in usposabljanja, delodajalce in same učence za olajšanje nacionalnih reform in izmenjavo informacij med državami članicami in Komisijo v okviru delovnega programa „Izobraževanje in usposabljanje 2010“, z namenom dosege dogovorjenih evropskih referenčnih ravni. Priporočilo tudi podpira druge sorodne politike, kot so politika zaposlovanja in socialne politike ter druge politike, ki zadevajo mlade.
- (14) To priporočilo je v skladu z načelom subsidiarnosti iz člena 5 Pogodbe, saj je njegov cilj podpora in dopolnitev delovanja držav članic z vzpostavitvijo skupne referenčne točke, ki spodbuja in olajšuje nacionalne reforme ter nadaljnje sodelovanje z državami članicami. To priporočilo se sklada z načelom sorazmernosti iz navedenega člena, ker s prepuščanjem izvajanja priporočila državam članicam za doseganje zastavljenih ciljev ne presega tisto, kar je potrebno.

DRŽAVAM ČLANICAM PRIPOROČATA:

1. da zagotovijo, da začetno izobraževanje in usposabljanje vsem mladim ponuja sredstva za oblikovanje ključnih sposobnosti do ravni, ko bodo sposobni za odraslo življenje in ki ustvarja podlago za nadaljnje učenje in poklicno življenje;
2. da zagotovijo ustrezno ponudbo tistim mladim, ki zaradi izobraževalne prikrajšanosti, nastale zaradi osebnih, družbenih, kulturnih in gospodarskih okoliščin, potrebujejo posebno podporo za izpolnitev njihovega izobrazbenega potenciala;
3. da zagotovijo, da bodo odrasli sposobni razvijati in posodabljati ključne sposobnosti vse življenje ter da bo poseben poudarek na osredotočenosti na ciljne skupine,

ugotovljene kot prednostne naloge v nacionalnem, regionalnem in/ali lokalnem okviru;

4. da zagotovijo, da bo na voljo ustrezna infrastruktura za nadaljevanje izobraževanja in usposabljanja odraslih, vključno z učitelji in vodji usposabljanja, ukrepi za zagotovitev uspeha in podporo učencem, ki bo priznavala različne potrebe odraslih;
5. da zagotovijo skladnost ponudbe izobraževanja in usposabljanja za posamezne državljane preko tesnih povezav s politiko zaposlovanja in socialno politiko ter drugimi politikami, ki vplivajo na mlade, ter sodelovanje s socialnimi partnerji in drugimi zainteresiranimi stranmi;
6. da uporabijo „Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski okvir“ iz Priloge kot referenčno orodje pri razvijanju ponudbe ključnih sposobnosti za vse kot del njihovih strategij za vseživljenjsko učenje.

UPOŠTEVATA NAMEN KOMISIJE, DA:

1. prispeva k prizadevanjem držav članic za razvoj njihovih sistemov izobraževanja in usposabljanja ter izvaja to priporočilo, vključno z uporabo „Ključnih sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski okvir“, kot referenco za olajševanje vzajemnega učenja in izmenjave dobrih praks ter za spremljanje razvoja in poročanje o napredku s pomočjo dvoletnih poročil o napredku delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010;
2. uporabi „Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski okvir“ kot referenco za izvajanje programov Skupnosti za izobraževanje in usposabljanje ter zagotovi, da se spodbuja pridobivanje ključnih sposobnosti;
3. spodbuja širšo uporabo „Ključnih sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski okvir“ v sorodnih politikah Skupnosti in zlasti pri izvajanju politike zaposlovanja, mladinske in socialne politike ter razvija nadaljnje povezave s socialnimi partnerji in drugimi organizacijami, ki delujejo na tem področju;
4. pregleda učinek „Ključnih sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski okvir“, v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 in štiri leta po sprejetju tega priporočila poroča Evropskemu parlamentu in Svetu o pridobljenih izkušnjah in posledicah za prihodnost.

V Bruslju,

*Za Evropski parlament
Predsednik*

*Za Svet
Predsednik*

PRILOGA

Ključne sposobnosti za vseživljenjsko učenje – evropski referenčni okvir

Uvod

Ta okvir določa osem ključnih sposobnosti:

1.	sporazumevanje v maternem jeziku;
2.	sporazumevanje v tujih jezikih;
3.	matematična sposobnost ter osnovne sposobnosti v znanosti in tehnologiji;
4.	digitalna sposobnost;
5.	učenje učenja;
6.	medosebne, medkulturne in socialne sposobnosti ter državljanske sposobnosti;
7.	podjetnost; ter
8.	kulturno izražanje.

Sposobnosti so tukaj opredeljene kot kombinacija znanja, spretnosti in odnosov, ustreznih okoliščinam. „Ključne sposobnosti“ so tiste, ki jih vsi ljudje potrebujejo za osebno izpolnitev in razvoj, dejavno državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev. Do konca začetnega izobraževanja in usposabljanja morajo mladi razviti ključne sposobnosti do ravni, na kateri bodo usposobljeni za odraslo življenje, treba pa jih je razvijati naprej, vzdrževati in posodabljati kot del vseživljenjskega učenja.

Številne sposobnosti se prekrivajo in povezujejo: vidiki, ki so bistvenega pomena za eno področje, bodo podpirali sposobnosti na drugem. Sposobnost na področju temeljnih osnovnih znanj jezika, sposobnosti branja, pisanja, računanja in IKT je bistvena podlaga za učenje, učenje učenja pa podpira vse učne dejavnosti. Obstajajo številne teme, ki se uporabljajo v celotnem okviru: kritično razmišljanje, ustvarjalnost, dajanje pobud, reševanje problemov, ocena tveganj, sprejemanje odločitev ter konstruktivno obvladovanje čustev so pomemben dejavnik pri vseh osmih ključnih sposobnostih.

Ključne sposobnosti

1. Sporazumevanje v maternem jeziku¹⁸

Opredelitev: Sporazumevanje v maternem jeziku je zmožnost izražanja in razumevanja misli, čustev in dejstev v pisni in ustni obliki (poslušanje, govor, branje in pisanje) ter ustrezno jezikovno medsebojno delovanje v vseh družbenih in kulturnih okoliščinah – izobraževanje in usposabljanje, delo, dom in prosti čas.
--

¹⁸ Ugotavlja se, da materni jezik v vseh primerih ni nujno uradni jezik države članice in da je sporazumevanje v uradnem jeziku pogoj za zagotavljanje polne udeležbe posameznika v družbi. Ukrepi za obravnavo takih primerov zadevajo posamezno državo članico v skladu z njenimi posebnimi potrebami in okoliščinami.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

Za sporazumevanje v maternem jeziku mora posameznik **poznati** osnovni besednjak, imeti funkcionalno znanje slovnice in poznati funkcije jezika. Vključuje zavest o glavnih vrstah verbalne interakcije, vrsti literarnih in neliterarnih besedil, glavne značilnosti različnih slogov in registrov jezika ter spremenljivost jezika in sporazumevanja glede na okoliščine.

Posameznik mora biti **sposoben** za ustno in pisno sporazumevanje v različnih sporazumevalnih okoliščinah ter za spremljanje in prilagajanje lastnega sporazumevanja zahtevam danih okoliščin. Sposobnost vključuje tudi zmožnost sestave in razumevanja različnih vrst besedil, iskanje, zbiranje in obdelavo informacij, uporabo pripomočkov, oblikovanje in izražanje svojih argumentov na prepričljiv način, ustrezen okoliščinam.

Pozitivni **odnos** do sporazumevanja v maternem jeziku vključuje pripravljenost za kritični in konstruktivni dialog, spoštovanje estetskih lastnosti, pripravljenost prizadevati si zanje ter zanimanje za interakcijo z drugimi.

2. Sporazumevanje v tujih jezikih

Opredelitev: Za sporazumevanje v tujih jezikih nasploh veljajo iste glavne razsežnosti sposobnosti sporazumevanja kot pri sporazumevanju v maternem jeziku: temelji na zmožnosti razumevanja, izražanja in razlage misli, čustev in dejstev v pisni in ustni obliki (poslušanje, govor, branje in pisanje) v ustrezni vrsti družbenih okoliščin – delo, dom, prosti čas, izobraževanje in usposabljanje – v skladu z željami ali potrebami posameznika. Sporazumevanje v tujih jezikih zahteva tudi sposobnosti, kot sta posredovanje in medkulturno razumevanje. Posameznikova stopnja usposobljenosti je odvisna od štirih razsežnosti, posameznega jezika, njegovega ozadja, okolja in potreb/interesov.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

Sposobnost v dodatnih ali tujih jezikih zahteva **poznavanje** besednjaka in funkcionalne slovnice ter zavest o glavnih vrstah verbalne interakcije in registrov jezika. Pomembno je poznavanje socialnih dogovorov, kulturni vidik in spremenljivost jezikov.

Bistvena **znanja** se sestojijo iz sposobnosti razumevanja govornih sporočil, spodbujanja, vzdrževanja in sklepanja pogovorov ter branja in razumevanja besedil, primerne za potrebe posameznika. Posamezniki morajo biti tudi zmožni ustrezno uporabljati pripomočke ter se tudi neuradno učiti jezikov kot del vseživljenjskega učenja.

Pozitivni **odnos** vključuje spoštovanje kulturnih razlik in raznovrstnosti, zanimanje in radovednost glede jezikov in medkulturnega sporazumevanja.

3. Matematična sposobnost ter osnovne sposobnosti v znanosti in tehnologiji

Opredelitev:

A. Matematična sposobnost je zmožnost seštevanja, odštevanja, množenja, deljenja in računanja z ulomki pri izračunih v glavi in pri pisnem računanju za reševanje mnogih težav v vsakdanjem življenju. Poudarjeni so postopek, dejavnost ter znanje. Matematična sposobnost vključuje – v različnem obsegu – zmožnost in pripravljenost za uporabo matematičnih načinov razmišljanja (logično in prostorsko razmišljanje) in predstavljanja (formule, modeli, konstrukcije, grafi/razpredelnice).

B. Znanstvena sposobnost se nanaša na zmožnost in pripravljenost uporabe znanja in metodologije za razlago naravnega sveta z namenom ugotovitve vprašanj in sklepanja na podlagi dokazov. Sposobnost v tehnologiji pomeni uporabo omenjenega znanja in metodologije kot odziv na znane človeške želje ali potrebe. Obe področji te sposobnosti vključujeta razumevanje sprememb, nastalih zaradi človeške dejavnosti, in odgovornost posameznega državljana.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

A. Potrebno **znanje** matematike vključuje temeljito poznavanje števil, merskih enot in struktur, osnovnih postopkov in osnovnih matematičnih predstavitev, razumevanje matematičnih pojmov in zasnov ter vprašanj, na katera lahko matematika ponudi odgovor.

Posameznik mora biti **sposoben** uporabljati temeljna matematična načela in postopke v vsakodnevnih okoliščinah doma in v službi ter slediti in ocenjevati sklope argumentov. Sposoben mora biti matematično razmišljati, razumeti matematične dokaze, se sporazumevati v matematičnem jeziku ter uporabljati ustrezne pripomočke.

Pozitiven **odnos** do matematike temelji na spoštovanju resnice in pripravljenosti za iskanje razlogov ter za ocenjevanje njihove veljavnosti.

B. Za **znanost in tehnologijo** vključuje bistveno **znanje** osnovna načela naravnega sveta, temeljne znanstvene koncepte, načela in metode, tehnologijo, tehnološke proizvode in postopke. Posameznik mora razumeti prednosti, omejitve in tveganja znanstvenih teorij, aplikacij ter tehnologijo v družbi nasploh (v odnosu do sprejemanja odločitev, vrednosti, moralnih vprašanj, kulture itd.), na posebnih področjih znanosti, kot je medicina, razumeti pa mora tudi vpliv znanosti in tehnologije na naravni svet.

Sposobnosti vključujejo zmožnost uporabe tehnološkega orodja in strojev ter znanstvenih podatkov za doseganje cilja ali sprejetje odločitve ali sklepa na podlagi dokazov. Posameznik mora biti sposoben ugotoviti bistvene lastnosti znanstvene raziskave in imeti sposobnost posredovanja sklepov in razlogov, ki so do tega privedli.

Sposobnost vključuje **odnos** kritičnega spoštovanja in radovednosti, zanimanje za etična vprašanja in spoštovanje varnosti in trajnosti – zlasti glede znanstvenega in tehnološkega napredka v odnosu do samega sebe, družine, skupnosti in globalnih vprašanj.

4. Digitalna sposobnost

Opredelitev: Digitalna sposobnost vključuje varno in kritično uporabo Tehnologije informacijske družbe (TID) pri delu, v prostem času in pri sporazumevanju. Podpirajo jo osnovna znanja v IKT: uporaba računalnikov za iskanje, ocenjevanje, shranjevanje, proizvodnjo, predstavitev in izmenjavo informacij ter za sporazumevanje in sodelovanje v skupnih omrežjih po internetu.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

Digitalna sposobnost zahteva temeljito razumevanje in **poznavanje** narave, vloge in priložnosti TID v vsakdanjem življenju: v zasebnem in socialnem življenju ter na delu. To vključuje glavne računalniške aplikacije, kot so obdelava besedila, razpredelnice, zbirke podatkov, shranjevanje in upravljanje podatkov ter razumevanje interneta in sporazumevanja s pomočjo elektronskih medijev (elektronske pošte, omrežnih orodij) za prosti čas, izmenjavo informacij in skupna omrežja, učenje in raziskave. Posameznik mora tudi razumeti, kako lahko TID podpira ustvarjalnost in inovativnost ter se zavedati vprašanj glede veljavnosti in zanesljivosti informacij, ki so na voljo, ter etičnih načel v interaktivni rabi TID.

Potrebna **znanja** vključujejo: zmožnost iskanja, zbiranja in obdelave informacij ter njihovo uporabo na kritičen in sistematičen način z oceno pomembnosti in razlikovanjem med resničnim in virtualnim ob hkratnem prepoznavanju povezav. Posameznik mora biti sposoben uporabljati orodje za proizvodnjo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij ter imeti zmožnost dostopa, iskanja in uporabe storitev po internetu; zmožen mora biti tudi uporabljati TID za podporo kritičnemu razmišljanju, ustvarjalnosti in inovativnosti.

Uporaba TID zahteva kritičen in premišljen **odnos** do dosegljivih informacij in odgovorno uporabo interaktivnih medijev; sposobnost podpira tudi zanimanje za delovanje v skupnostih in omrežjih v kulturne, socialne in/ali poklicne namene.

5. Učenje učenja

Opredelitev: „Učenje učenja“ je zmožnost učiti se in vztrajati pri učenju. Posameznik mora biti sposoben organizirati lastno učenje, vključno z učinkovitim upravljanjem s časom in informacijami, individualno in v skupinah. Sposobnost vključuje zavest o lastnem učnem procesu in potrebah, prepoznavanje priložnosti, ki so na voljo, in zmožnost premagovanja ovir za uspešno učenje. Pomeni pridobivanje, obdelavo in sprejemanje novega znanja in spretnosti ter iskanje in uporabo nasvetov. Z učenjem učenja učenci nadgrajujejo svoje predhodne izkušnje z učenjem in življenjske izkušnje v različnih okoliščinah – doma, v službi, pri izobraževanju in usposabljanju. Motivacija in zaupanje vase sta za sposobnost posameznika odločilni.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

Če je učenje usmerjeno neposredno k določenemu cilju v službi ali na poklicni poti, mora posameznik **poznati** zahtevane sposobnosti, znanje, spretnosti in kvalifikacije. Vsekakor učenje učenja od posameznika zahteva, da pozna in razume učne strategije, ki mu najbolj ustrezajo, prednosti in pomanjkljivosti svojega znanja in kvalifikacij ter da zna poiskati priložnosti za izobraževanje, usposabljanje in nasvete/podporo, ki so mu na voljo.

Spretnosti pri učenju učenja zahtevajo najprej pridobitev temeljnih osnovnih znanj, kot so pisanje, branje in računanje ter IKT, ki so potrebna za nadaljnje učenje. Na podlagi tega mora biti posameznik sposoben najti dostop, pridobiti, obdelati in sprejeti novo znanje in spretnosti. Za to je potrebno učinkovito upravljanje vzorcev učenja, poklicne poti in dela, zlasti pa mora biti posameznik sposoben vztrajati pri učenju, tudi dalj časa, ter kritično razmišljati o namenu in ciljih učenja. Posameznik mora biti zmožen posvetiti čas avtonomnemu učenju in s samodisciplino, pa tudi skupinskemu delu kot del učnega procesa, izkoristiti prednosti heterogene skupine ter deliti naučeno. Sposoben mora biti oceniti lastno delo in poiskati nasvet, informacije in podporo, kadar je to primerno.

Pozitiven **odnos** vključuje motivacijo in zaupanje v lastno zmožnost uspešnega nadaljevanja učenja vse življenje. Odnos, usmerjen v reševanje problemov, podpira učenje in posameznikovo sposobnost premagovati ovire in se spreminjati. Bistvene sestavine pozitivnega odnosa so želja po uporabi predhodnih izkušenj z učenjem in življenjskih izkušenj, zanimanje za iskanje priložnosti za učenje ter uporabo učenja v raznovrstnih življenjskih okoliščinah.

6. Medosebne, medkulturne in socialne sposobnosti, državljanska sposobnost

Opredelitev: Te sposobnosti zajemajo vse oblike vedenja, ki usposabljaajo posameznike za učinkovito in konstruktivno sodelovanje v socialnem in poklicnem življenju in zlasti v vse bolj raznovrstnih družbah ter za reševanje morebitnih sporov. Državljska sposobnost posameznike usposablja za polno udeležbo v državljanskem življenju na podlagi socialnih in političnih konceptov in struktur ter zaveze za dejavno in demokratično udeležbo.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

A. Pogoj za osebni in družbeni blagor sta razumevanje pomena dobrega fizičnega in duševnega zdravja kot vira zase in za svojo družino ter **znanje** o tem, kako tako zdravje doseči in vzdrževati z zdravim načinom življenja. Za uspešno medosebno in socialno udeležbo je bistveno razumeti kodekse ravnanja in splošno sprejete načine v različnih družbah in okoljih (npr. v službi) ter se zavedati osnovnih konceptov v zvezi s posamezniki, skupinami, organizacijami dela, enakostjo spolov in kulturo. Odločilno je razumevanje multikulturnih in socialno-ekonomskih razsežnosti evropskih družb in ujemanja nacionalne kulturne identitete z evropsko.

Jedro te sposobnosti so **sposobnosti** konstruktivnega sporazumevanja v različnih okoljih, izražanja in razumevanja različnih pogledov, pogajanja z ustvarjanjem zaupanja in sočustvovanje. Posamezniki morajo biti sposobni obvladati stres in frustracije ter to izraziti na konstruktiven način, morajo pa tudi razlikovati med zasebnim in poklicnim življenjem.

Kar zadeva **odnose**, temelji sposobnost na sodelovanju, samozavestnosti in integriteti. Posameznik se mora zanimati za socialno-ekonomski razvoj, medkulturno komuniciranje, spoštovati mora različnost in soljudi ter biti pripravljen premagati predsodke in sklepati kompromise.

B. **Državljska sposobnost** temelji na **poznavanju** konceptov demokracije, državljanstva in državljanskih pravic, vključno s tem, kako so le-ti izraženi v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah in mednarodnih deklaracijah ter kako jih uporabljajo različne institucije na lokalni regionalni, nacionalni, evropski in mednarodni ravni. Bistveno je poznavanje glavnih dogodkov, trendov in akterjev sprememb v nacionalni, evropski in svetovni zgodovini ter v

sedanjem času, s posebnim upoštevanjem evropske različnosti, kakor tudi poznavanje ciljev, vrednot in politik ter socialnih in političnih gibanj.

Spretnosti pomenijo sposobnost učinkovitega oblikovanja odnosov z drugimi na javnem področju, izkazovanja solidarnosti in zanimanja za reševanje problemov, ki zadevajo lokalno in širšo skupnost. Vključuje kritični in ustvarjalni premislek ter konstruktivno udeležbo v dejavnostih skupnosti/soseke ter sprejemanje odločitev na vseh ravneh, od lokalne do nacionalne in evropske ravni, zlasti z volitvami.

Podlaga za pozitivni **odnos** so spoštovanje človekovih pravic, vključno z enakostjo, ki je osnova za demokracijo, spoštovanje in razumevanje razlik med sistemi vrednot različnih ver ali etničnih skupin. Sem spada tudi izkazovanje občutka pripadnosti svoji občini, državi, EU in Evropi na splošno, svojemu delu sveta in pripravljenost za sodelovanje v demokratičnem sprejemanju odločitev na vseh ravneh. Konstruktivno sodelovanje vključuje tudi državljanske dejavnosti, podporo socialni raznovrstnosti in koheziji ter trajnostnemu razvoju, pripravljenost za spoštovanje vrednot in zasebnosti drugih.

7. Podjetnost

Opredelitev: Podjetnost pomeni sposobnost posameznika za uresničevanje svojih zamisli. Vključuje ustvarjalnost, inovativnost in sprejemanje tveganj ter sposobnost načrtovanja in vodenja projektov za doseganje ciljev. Ta sposobnost je v pomoč vsakomur v vsakdanjem življenju in v družbi, zaposlenim pri razumevanju ozadja njihovega dela in izkoriščanju priložnosti, je pa tudi podlaga za bolj posebne spretnosti in znanje, ki ga podjetniki potrebujejo za vzpostavitev socialne ali gospodarske dejavnosti.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

Potrebno **znanje** vključuje priložnosti, ki so na voljo, za zasebne, poklicne in/ali poslovne dejavnosti, vključno z vprašanji „širšega pogleda“, ki zagotavljajo ozadje, v katerem ljudje živijo in delajo, na primer široko poznavanje gospodarstva ter priložnosti in izzive, s katerimi se sooča delodajalec ali organizacija. Posamezniki se morajo zavedati tudi etičnega položaja podjetij in tega, kako so lahko s pošteno trgovino ali socialnim vodenjem podjetja zgled.

Znanje se nanaša na proaktivno vodenje projektov (vključno z znanjem, kot je načrtovanje, organizacija, vodenje in delegiranje, analiziranje, sporazumevanje, načrtovanje projekta, ovrednotenje in zapisovanje) ter sposobnostjo za delo kot posameznik in skupinsko v timih. Bistvena je presoja o lastnih prednostih in pomanjkljivostih ter o oceni in po potrebi sprejemanju tveganj.

Podjetniški **odnos** označuje dajanje pobud, proaktivnost, neodvisnost in inovativnost v zasebnem in socialnem življenju, kakor tudi v službi. Vključuje tudi motivacijo in odločenost za doseganje ciljev, zasebnih ali takih, ki so skupni s cilji drugih na delu.

8. Kulturno izražanje

Opredelitev: Spoštovanje pomena kreativnega izražanja zamisli, izkušenj in čustev v različnih medijih, vključno z glasbo, upodabljaljivimi umetnostmi, literaturo in vizualnimi umetnostmi.

Bistveno znanje, spretnosti in odnosi, povezani s to sposobnostjo

Kulturno **znanje** vključuje osnovno poznavanje glavnih kulturnih del, vključno s popularno sodobno kulturo kot pomembnim delom človeške zgodovine v okviru nacionalne in evropske kulturne dediščine ter njihovega mesta v svetu. Bistveno je razumeti kulturno in jezikovno raznovrstnost Evrope (in evropskih držav), potrebo po njeni ohranitvi, razumeti razvoj popularnega okusa in pomen estetskih dejavnikov v vsakdanjem življenju.

Spretnosti vključujejo priznavanje in izražanje: samoizražanje skozi različne medije s posameznikovimi prirojenimi sposobnostmi in upoštevanjem in uživanjem v umetnostnih delih ter predstavitvah. K sposobnostim spada tudi zmožnost za povezovanje lastnih ustvarjalnih in izraznih pogledov z mnenji drugih in za prepoznavanje gospodarskih priložnosti v kulturni dejavnosti.

Močan občutek identitete je osnova za spoštovanje in odprt odnos do različnosti kulturnega izražanja. Pozitivni odnos zajema tudi ustvarjalnost, pripravljenost za negovanje estetskih možnosti z umetnostnim samoizražanjem in zanimanje za kulturno življenje.